

нані в тому, що такі об'єкти повинні бути в комунальній власності та приносити значну фінансову користь усій територіальній громаді, а не окремим приватним структурам.

Запровадження податку на нерухомість і зарахування надходжень у повному обсязі до місцевих бюджетів дасть відповідним територіальним громадам змогу покращити стан ЖКГ, вирішити гостру проблему всіх населених пунктів щодо вивезення й утилізації сміття, проведення принаймні поточних ремонтів житлових будинків тощо.

Висновки. Отже, ефективна реалізація соціальної функції місцевого самоврядування у сфері ЖКГ можлива лише за умови пріоритетності соціальних проблем цієї сфери, комплексності підходів до їх вирішення, поєднанні бюджетного, позабюджетного та інших видів фінансування, конкурентності, гласності, відкритості в наданні житлово-комунальних послуг населенню, активної участі й зацікавленості самої територіальної громади в наданні якісних соціальних послуг, подальшого розвитку відповідної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Соколовська О. Зміст та особливості поняття «житлово-комунальне господарство» / О. Соколовська // Адміністративне право. – 2009. – № 10. – С. 175–178.
2. Бутиріна В.М. Підвищення ефективності функціонування житлово-комунального господарства в промисловому місті : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.05 / В.М. Бутиріна. – Донецьк, 2009. – 24 с.
3. Мельниченко О.А. Реформування вітчизняного житлово-комунального господарства: класифікація проблем та роль держави у їх вирішенні / О.А. Мельниченко, В.О. Ващенко // Публічне адміністрування: теорія та практика. – Вип. 1 (7). – 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dbuara.dp.ua>.
4. Ореховська О.В. Регулювання розвитку міста через вдосконалення інвестиційного забезпечення житлово-комунального господарства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.05 / О.В. Ореховська. – Луцьк, 2009. – 20 с.
5. Статут територіальної громади міста Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://evropa-kiev.org>.
6. Статут територіальної громади міста Рівного [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.city-adm.rv.ua>.
7. Муніципальна програма сталого розвитку міста Рівного на 2013–2017 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.city-adm.rv.ua>.
8. Социальный заказ в странах постсоветского пространства : сборник аналитических и нормативных материалов / под ред. А.С. Крупника. – Одесса : ЧП «Евродрук», 2013. – 216 с.

МЕЛЬНИК Ю. В.,
підполковник, головний спеціаліст
(Головне управління
Державної фіскальної служби
в Чернівецькій області)

УДК 342.55

ПРИНЦИП НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІ ЯК КОНСТИТУЦІЙНА ЗАСАДА ЙОГО ПРАВОВОГО СТАТУСУ

У статті аналізується принцип незалежності судді як конституційна засада його правового статусу. Досліджуються особливості конституційного закріплення гарантій незалежності суддів і формулюються пропозиції щодо вдосконалення конституційного законодавства України.

Ключові слова: принцип незалежності судді, правовий статус судді, гарантії незалежності суддів, забезпечення незалежності суддів.

В статті аналізується принцип незалежності судьи как конституційна основа его правового статусу. Исследуются особенности конституційного закріплення гарантій незалежності судей и формулюються пропозиції по совершенствованию конституційного законодавства України.

Ключевые слова: принцип незалежності судьи, правовий статус судьи, гарантії незалежності судей, забезпечення незалежності судей.

In this article analyzes the principle of judicial independence as a constitutional principle of its legal status. The features of the constitutional guarantees securing judicial independence and formulates proposals for improvement of constitutional legislation of Ukraine.

Key words: principle of judicial independence, legal status of judges guarantees of judicial independence, ensure judicial independence.

Вступ. Розгляд справи незалежним і неупередженим судом, створеним на основі закону, є важливою ознакою демократії. Однак, як зазначають М.В. Буроменський, О.В. Сердюк, О.М. Толочко, останнім часом усе частіше визнається необхідність відмови від спрощених уявлень про зміст і вияви цього принципу. Це виявляється в усе меншому дотриманні методології нормативістського інституційного аналізу, який робить акцент не на реальних процесах функціонування судової системи, а на нормативних уявленнях про незалежність суду як засобу досягнення певних цілей [1, с. 95].

Конституція України приділяє особливу увагу засадам правового статусу судді, його незалежності як носія судової влади загалом. Окрім цього, основи незалежності суддів закріплені в Законі України «Про судоустрій та статус суддів», відповідно до ч. 1 ст. 1 якого «судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними згідно із законом» [2], Законі України «Про Конституційний Суд України» [3].

Засади незалежності суддів закріплені також у відповідних міжнародно-правових актах та інших міжнародно-правових документах, зокрема в Основних принципах незалежності судових органів, Процедурах ефективної реалізації Основних принципів незалежності судових органів, прийнятих 24 травня 1989 р. Резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 1989/60; Європейській хартії про статус суддів і Пояснювальному меморандумі до неї, Рекомендації № R (94) 12 Комітету міністрів державам-членам Ради Європи про незалежність, ефективність та роль суддів, прийнятій Комітетом Міністрів 13 жовтня 1994 р. [4].

Необхідність дослідження цієї проблеми актуалізується тим, що тільки судді мають виключну можливість виконувати певну соціальну роль – реалізовувати судову владу. Особливого значення наукове визначення статусу професійного судді України й удосконалення його законодавчого врегулювання набуває саме в період проведення судової реформи, на етапі становлення самостійної судової влади в системі поділу влади [5, с. 10].

Проблеми статусу суддів у галузі судоустрою, загальної теорії права, конституційного, адміністративного, кримінально-процесуального, цивільного процесуального, господарського процесуального права досліджувались у працях таких вітчизняних і зарубіжних учених-правознавців: П. Арчера, В. Бойка, Ю. Грошевого, М. Делла, П. Карпечкіна, Р. Коллінсона, А. Коні, Г. Крефта, В. Лебедева, В. Маляренка, І. Марочкіна, О. Марцеляка, Л. Москвич, Г. Мурашина, В. Опришка, О. Петришина, С. Прилуцького, Д. Притики, В. Погорілка, С. Подкопаєва, А. Селіванова, В. Смородинського, Ю. Стецовського, Д. Сусло, Ю. Тодики, Р. Уолкера, В. Федоренко, Т. Француз, О. Фрицького, Дж. Хезарда, М. Цвіка, А. Шайо, В. Шаповала, Ю. Шемшученка та ін.

Тим не менше в умовах сучасної судово-правової реформи й реалізації європейських принципів ця проблема потребує ґрунтовного вивчення.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз принципу незалежності судді як конституційної засади його правового статусу на основі визначення європейських стандартів тлумачення цього принципу й окреслення кола проблем, що виникають в Україні.

Результати дослідження. Визнано, що незалежність суддів не повинна розглядатися як їх особистий привілей, зумовлений їх статусом. Цей конституційний принцип водночас є найваж-

лівішою гарантією права громадян на судовий захист, гарантією неупередженості суду, за допомогою якої можливе винесення справедливого рішення. Європейська хартія встановлює, що «метою статусу суддів є забезпечення компетентності, незалежності й неупередженості, на які законно розраховує кожна людина при зверненні до суду та до кожного судді за захистом своїх прав. У ньому не повинно бути положень і процедур, здатних підірвати впевненість у такій компетентності, такій незалежності й такій неупередженості» [6].

Як справедливо зазначає І. Марочкін, «структура незалежності судової влади може бути представлена двома рівнями – зовнішнім і внутрішнім. Зовнішній рівень незалежності містить політичну й соціально-економічну незалежність. Рівень політичної незалежності абсолютно виключає можливість будь-якого впливу політичних партій, громадських рухів чи їх лідерів на судову владу. Це положення набуває актуальності в умовах багатопартійності й політичного плюралізму. Забезпечення прогресивних перетворень у напрямі побудови правової держави потребує й соціально-економічної незалежності судової влади. Цей рівень незалежності гарантується особливим порядком фінансування судів, матеріальним і побутовим забезпеченням суддів та їх соціальним захистом.

Внутрішній рівень незалежності судової влади містить три складники: по-перше, це процедура здійснення судової влади; по-друге, статусні гарантії суддів; по-третє, побудова судової системи. Характеризуючи цей рівень, зазначимо, що процедура здійснення судової влади має бути захищеною від будь-якого втручання, повинна мати необхідні умови для справді незалежного розгляду справ по суті.

Статусні гарантії незалежності суддів передбачають: а) особливий порядок зайняття посади, переведення на іншу посаду, звільнення з посади й вичерпний перелік підстав звільнення суддів; б) особливий порядок їх притягнення до кримінальної чи дисциплінарної відповідальності; в) гарантії стосовно матеріального, побутового, житлового забезпечення суддів; г) пільги щодо соціального й пенсійного їх забезпечення; д) статусні гарантії суддів у відставці та ін.

Судоустрійні складники незалежності судової влади визначають принципи побудови судової системи, порядок і строки обрання та призначення суддів. Існуючий порядок формування суддівського корпусу є оптимальним. Він забезпечує незалежність носіїв судової влади й дозволяє виключити вплив на суддів із боку місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування. Принцип незалежності судових органів вимагає від них забезпечення справедливого провадження судового розгляду й дотримання прав сторін» [7, с. 48, 49].

Поняття «незалежність» і «неупередженість» розкриваються в практиці Європейської комісії та Європейського суду. З одного боку, Європейський суд розділив ці два поняття, виробивши для кожного з них певні й чіткі ознаки; з іншого – Європейський суд при розгляді конкретних справ доходить висновку, що поняття «незалежність» і «неупередженість» тісно пов'язані, і «Суд стосовно конкретної справи розглядатиме їх разом» [8].

Незалежність Європейський суд тлумачить як незалежність суду від органів державної влади й сторін у справі [9].

У правовій системі України проблема забезпечення незалежності суддів має свою специфіку, пов'язану з нетривалою історією становлення реального поділу влади та формування правової держави. Але забезпечення суддівської незалежності є пріоритетним завданням удосконалення судової системи.

Незважаючи на конституційне закріплення принципу незалежності суддів і встановлення гарантій її забезпечення, як підтверджують наукові дослідження та практика, виникають труднощі із забезпеченням реальної незалежності суддів. Також існують окремі проблеми, які свідчать про тенденцію зниження рівня гарантій незалежності суддів.

У практиці Європейського суду вказується про необхідність наявності в суду таких основоположних меж: незалежність від виконавчої влади й від сторін; незмінність суддів протягом достатнього терміну повноважень; судові процедури, які забезпечували б достатню гарантію справедливого рішення в кожному конкретному випадку [10].

Необхідною умовою незалежності членів суду є гарантія, що вони не можуть бути відкликані виконавчою владою протягом строку своїх повноважень.

Європейський суд, вирішуючи питання, чи був суд незалежним, оцінює «спосіб призначення його членів; терміни перебування на посаді; існування гарантій від зовнішнього тиску; наявність в органі зовнішніх ознак незалежності» [11].

Ідея, згідно з якою у складі справедливого суду не повинно бути осіб, які раніше брали участь у розгляді, ґрунтується на припущенні, що люди схильні дотримуватися попередньої думки навіть в іншій ролі. У цьому сенсі вони будуть оцінювати себе при розгляді відповідної справи, порушуючи принцип аксіоми загального права, згідно з якою ніхто не може бути суддею у власній справі [12, с. 471].

Вимога неупередженості в чомусь збігається з вимогою незалежності особливо відносно сторін. Суд зайняв позицію подвійного підходу до цього питання: з одного боку, він вважає за необхідне перевірити суб'єктивну неупередженість суду в сенсі наявності або відсутності у членів суду особистого зацікавлення, а з іншого боку, він вважає за потрібне перевірити неупередженість об'єктивну, тобто наявність видимої неупередженості, або здатність гарантій, або здатність гарантій неупередженості виключати в тій чи іншій справі обґрунтовані сумніви. Стосовно першого елемента такого підходу особиста безсторонність членів суду презюмується до тих пір, поки не буде доведено протилежне [13].

Суддя повинен бути незалежним як від сторін, так і від виконавчої влади. У справі "Sovtransavto-Holding v Ukraine" порушенням незалежності суддів Європейський суд визнав звернення до судів органів вищої виконавчої влади з питань, які є предметом розгляду за конкретною справою, зокрема Президент України дав указівку захистити інтереси України. Не розглядаючи те, який вплив це втручання мало на хід судового розгляду, Європейський Суд констатував у контексті справи, що заявник міг об'єктивно мати побоювання щодо незалежності та безсторонності суддів. Ці випадки втручання з боку органів державної виконавчої влади відображають, крім усього іншого, брак поваги до самого функціонування судової влади [14].

Отже, практика Європейського суду свідчить, що незалежність суддів має як об'єктивний (інституціональний), так і суб'єктивний (функціональний) аспекти [15, с. 217].

В Україні у 2014 р. оголошений новий етап судово-правової реформи. У проекті закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та інших законодавчих актів щодо вдосконалення засад організації та функціонування судової влади відповідно до європейських стандартів», розробленому Міністерством юстиції України і громадськими організаціями, принцип незалежності суддів закріплюється ст. 6, у якій визначається таке: «1. Здійснюючи правосуддя, суди є незалежними від будь-якого незаконного впливу. Суди здійснюють правосуддя на основі Конституції і законів України, дотримуючись принципу верховенства права.

2. Втручання у здійснення правосуддя, незаконний вплив на суд або суддів у будь-який спосіб, неповага до суду чи суддів забороняється.

3. З метою утвердження незалежності суддів і сприяння ефективному функціонуванню судової влади діє суддівське самоврядування» [16].

Висновки. На сьогодні для національних судових органів важливим стає розуміння стандартів права на справедливий судовий розгляд у світлі міжнародних стандартів, оскільки на суддів покладена відповідальність за правильне тлумачення й застосування міжнародних норм.

Список використаних джерел:

1. Буроменський М.В. Соціальні та інституційно-правові проблеми забезпечення незалежності та неупередженості суду / М.В. Буроменський, О.В. Сердюк, О.М. Толочко // Судово-правова реформа в Україні: проблеми та перспективи : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 200-річчю Крайового суду Буковини, 26–28 травня 2004 року. – Чернівці : 2004. – С. 95–110.
2. Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 07.07.2010 р. зі зм. і доп. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № № 41–42, 43, 44–45. – Ст. 529.
3. Про Конституційний Суд України : Закон України від 16.10.1996 р. зі зм. і доп. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 49. – Ст. 272.
4. Европейская хартия о законе «О статусе судей». Лиссабон, 10 июля 1998 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_236/print1420728971031357.
5. Москвич Л.М. Статус судді: питання теорії та практики : [монографія] / Л.М. Москвич, С.В. Подкопаєв, С.В. Прилуцький. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2004. – 360 с.

6. Европейская хартия о законе «О статусе судей». Лиссабон, 10 июля 1998 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_236/print1420728971031357.
7. Організація судових та правоохоронних органів : [підручник] / [І.Є. Марочкін, Л.М. Москвич, П.М. Каркач та ін.] ; за ред. І.Є. Марочкіна. – Х. : Право, 2013. – 448 с.
8. Судове рішення у справі Findley v. UK (1997 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.echr.coe.int.
9. Судове рішення у справі Rengeizen v Austria (1971 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.echr.coe.int.
10. Судове рішення у справі Piersak v Belgium (1982 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.echr.coe.int.
11. Судове рішення у справі Bryan v UK (1995 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.echr.coe.int.
12. Дженис М. Европейское право в области прав человека (Практика и комментарии) / М. Дженис, Р. Кэй, Э. Брэдли. – М. : Права человека, 1997.
13. Судове рішення у справі Haushildt v. Denmark (1989 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.echr.coe.int.
14. Судове рішення у справі «Sovtransavto-Holding v Ukraine» (2002 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.echr.coe.int.
15. Гомьем Д. Европейская конвенция о правах человека и Европейская социальная хартия: право и политика / Д. Гомьем, Д. Харрис, Л. Зваак. – М. : МНИМП, 1998.
16. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та інших законодавчих актів щодо удосконалення засад організації та функціонування судової влади відповідно до європейських стандартів : Проект закону [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/print/103023-zakonoproekt_pro_vnesennya_zmin_do_zakonu_pro_sudoustriy_i_s.html.

НАЛИВАЙКО О. І.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 351.9:342.25(477)

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ У СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

У статті систематизовано різноманітні точки зору щодо розуміння змісту терміна «державний контроль у системі місцевого самоврядування» й надано його власне визначення. Зазначено, що під час модернізації місцевого самоврядування має бути створена чітко структурована система державного контролю, що ґрунтується на цілісній концепції, в основі якої єдність цілей, принципів, форм і методів. Констатовано, що сучасний етап вимагає модернізації державного контролю в системі місцевого самоврядування в умовах євроінтеграції та глобалізації, змістом якої є й удосконалення правового регулювання державного контролю в системі місцевого самоврядування.

Ключові слова: глобалізаційні процеси, держава, державний контроль, державні органи, євроінтеграційні процеси, контроль, місцеве самоврядування, модернізація.

